

BENVINGUT, MR. LOACH

Un testimoni únic del retrobament de Ken Loach, 25 anys després, amb les actrius i el poble de Mirambel que va participar en el rodatge de "Tierra y Libertad".

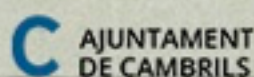
Amb l'assistència del director del documental José Carlos Díaz Martí.

DIVENDRES, 15 DE DESEMBRE, A LES 19H
CENTRE CULTURAL, C/ SANT PLÀCID, CAMBRILS

ORGANITZA

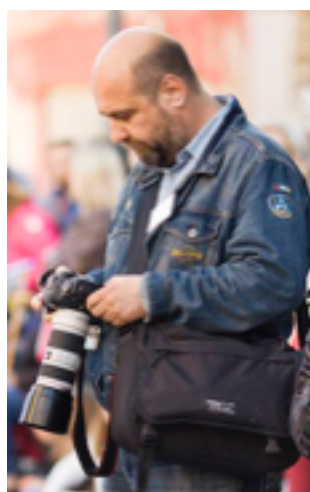
COL·LABORA

BIENVENIDO, MÍSTER LOACH

EL DIRECTOR

José Carlos Díaz Martí (1964) és Llicenciat en C o m u n i c a c i ó Audiovisual, Màster en Continguts i Formats Audiovisuals, Tènic especialista en Imatge i So i Grau Superior en Fotografia Artística. Actualment és professor a la Universitat Jaume I de Castelló i a la Universitat de València.

Ha desenvolupat la seua activitat professional en l'àmbit de l'audiovisual com a productor executiu i productor de cinema i televisió. Ha dirigit sèries per a televisió i els documentals de creació *Los pastores del bosque flotante*, *La Caixa Negra*, *Benvingut*, *Mister Loach* i *Territori Boom*, *la defensa d'El Saler*.

Després de 30 anys dedicat a la fotografia, va realitzar la seua primera exposició individual en 2015, *Onironautas*. *Idolatria* és el seu projecte final de grau de Fotografia artística en l'EASD de València i la seua primera obra en l'àmbit de la postfotografia. S'ha exposat en el Palau Quintanar de Segòvia, en la Fundació Mútua Llevant d'Alcoi, en la Universitat d'Alacant i en el Centre Comarcal d'Humanitats Sierra Nord a la Cabrera (Madrid). La seua obra *Adán i Eva en el Paradís* ha obtingut un Esmert d'Honor III Biennal de les Arts Ciutat Vella Oberta 2017. Algunes de les seues obres s'exposen en el Museu del Corpus i en el de la Setmana Santa Marinera de València.

SINOPSI

Un quart de segle després **Ken Loach** torna als escenaris de **Tierra y Libertad** per retrobar-se amb el poble de Mirambel i amb els actors i actrius de la pel·lícula

FITXA TÈCNICA

Direcció: José Carlos Díaz i Xavier Cortés

Guió: José Carlos Díaz

Producció: Visual Producciones

Fotografia: Xavier Cortés

Música: Nestor Mont, Ona nua

Duració: 81 m.

Any: 2022

PARLA EL DIRECTOR

La idea del documental surge del conocimiento del libro del periodista zaragozano Mario Onat, "Bienvenido, Mister Loach" (Editorial Doce Robles, 2015). Él había escarbado en la intrahistoria del film del rodaje de *Tierra y Libertad*. Me interesó el título, que copié con permiso de Mario, y el subtítulo del libro: "Cuando la revolución llegó a Mirambel". Es cierto que el subtítulo, que parecía hablar de una necesaria revolución que llegó para quedarse en las altas tierras del Maestrazgo no se cumplió. La revolución duró lo mismo que el rodaje.

Sin embargo, en el trabajo de Onat, en "Ken Loach, un observador solidario" de Iciar Bollaín y en un artículo de Rosana Pastor, se describía con ejemplos lo que yo denominé método Loach. Esa especial manera de trabajar, alejada de los estándares de la industria del cine y que centra la compleja organización de la producción de una película en el actor y, en que este, tenga la condición que tenga, viva la historia en lugar de interpretarla. Los efectos de este especial método fueron muy palpables en la milicia que interpreta *Tierra y libertad*. Dice Rosana que "las revoluciones son contagiosas". Durante el rodaje, la camaradería, el respeto y los lazos se hicieron

tan fortes entre aquell grup de actors y actrices que acabaron formando una milicia real, en la que era difícil distinguir y separar las emociones y estados de ánimo más íntimos y personales de los que debía experimentar ante la cámara el personaje.

Para Iciar Bollaín trabajar con Ken Loach trasciende de lo profesional para convertirse en una experiencia artística y vital única, singular, revolucionaria. “Rodar una película con Loach no se parece, a veces, a rodar una película. Es más bien una experiencia. Y al final de esa experiencia hemos hecho una película”.

Yo traté de indagar en los corazones de las mujeres que trabajaron con Ken hace casi 30 años para conocer qué aspecto de esta experiencia las marcó vital y profesionalmente para siempre. Creo que no lo conseguí pero, en este intento hice una película (con elocuente paisaje del Maestrazgo y la guerra civil de fondo) que muestra la particular forma de entender el séptimo arte de un director que es sobre todo un gran humanista.

José Carlos Díaz.

València, 21 de novembre de 2023

BENVINGUT MR. LOACH

Si no haguera fet mai *Tierra y Libertad*, un film que va guanyar diversos premis, entre ells el del jurat ecumènic del seu festival fetitxe, Canes, la filmografia de Ken Loach continuaria estant farcida de títols significatius. Però la història dels brigadistes internacionals en la Guerra Civil, que van viure les divisions internes i les pulsions revolucionàries associades al conflicte, no era un tema qualsevol. Ni es va gestar de manera convencional. «Si no haguera fet una altra pel·lícula en la meua vida, seria feliç per haver participat en *Tierra y Libertad*», explicava la productora Rebeca O'Brien. «La millor pel·lícula sobre la Guerra Civil que segurament s'ha rodat mai. La història de les Brigades Internacionals és de les més belles del segle XX», assegura l'escriptora Maria Folch, una de les participants en la pel·lícula.

En tot cas, a un bon grapat de persones els va canviar la vida. Literalment. El desembarcament en el Maestrat de l'estrany director que no alçava mai la veu i el seu equip, prenent com a base Mirambell, un indret on el temps semblava haver-se detingut. El lloc tranquil va esdevenir un formiguer, tota una revolució per al petit poble terolenc, però també per a l'entorn proper, el Maestrat i els Ports. Una injecció econòmica per a la zona, però també un sotrac en les tranquil·les vides dels seus habitants, molts dels quals acabaven fent d'extres en el film. En el cas de Mirambell, gairebé tot el poble hi va actuar.

Uns anys més tard a propòsit del 25 aniversari del rodatge **José Carlos Díaz** va començar a buscar finançament per a plasmar en imatges aquestes històries. El documental, que es va estrenar el gener del 2023 en À Punt, hereta el títol berlanguià, *Benvingut Mr. Loach*. Però a diferència de la pel·lícula de Berlanga, els

forasters no passaren de llarg: es quedaren una temporada, crearen una obra d'art plena de contingut i complexitat, de verisme. I deixaren una empremta inesborrable.

El laboratori Loach

Hi ha moltes històries d'aquell rodatge, però moltes tenen a veure o conflueixen amb la manera bastant singular de Ken Loach de plantejar els seus rodatges. Començant amb els actors que havien de compartir la ideologia o les experiències vitals i que si haguessin viscut aquella època s'haurien posat al costat de la República. Rosanna Pastor, la protagonista en el paper de Blanca, o Iciar Bollain, tenien aquell perfil compromès que buscava el director. I, a més, interpretaven dones implicades fins al punt d'agafar les armes, una qüestió cabdal per a la pel·lícula que Loach tenia en el cap i gens mostrada en la filmografia sobre la Guerra Civil.

Però el cineasta britànic no sols demanava compromís ideològic als protagonistes: com s'ha dit, això també afectava els actors i actrius no professionals, dones com Xelo Pérez, Maite Lucas, Teresa Albert o la mateixa Maria Folch, persones amb connexions amb el sindicalisme, el comunitarisme o la relació amb la terra. Gent amb discurs i capacitat dialèctica.

Hi ha una figura que s'ageganta, la de Miquel Quintana, una persona que havia marxat a l'exili i que havia viscut en primera persona la Guerra

Civil i les col·lectivitzacions. Ell parla des d'algun lloc molt profund del record i de les conviccions i protagonitza un dels grans moments de la pel·lícula

La implicació emocional i política amb allò que s'estava narrant, sent decisiva, sols era una part del procés. Un altre vessant tenia a veure amb com l'equip anava administrant la història i proporcionant claus de guió als actors amb comptagotes. L'objectiu era buscar la reacció del grup davant del qual s'estava narrant.

El repartiment també desconeixia el desenllaç, el control per part dels comunistes per regularitzar l'exèrcit i dissoldre les milícies anarquistes, a les quals pertanyen els protagonistes. La qual cosa suposava també que les dones deixaven les armes. Amb això, Loach va aconseguir que les reaccions de ràbia i impotència que apareixen en la pel·lícula tinguin un més gran verisme. Que foren, per dir-ho així, reals.

Encara més: l'equip li oculta a Pastor fins al final que en aquesta mateixa escena, una de les més intenses del film, Blanca caurà morta pels trets dels soldats republicans que volen prendre el

control. L'impacte en el grup va ser demolidor. I això s'acaba transmetent al que apareix en pantalla. El documental recull com el rodatge d'aquesta dura escena acaba amb Pastor i Loach abraçats. L'actriu valenciana conta els seus records des del lloc on s'escenifica el soterrar de Blanca. «Jo no volia morir», confessa.

Abans, d'això, tanmateix, hi ha una altra escena cabdal, «la que imagine que és la que més interessava a Loach», conta Bollaín. Ens referim a l'assemblea en què, una vegada ocupat el poble, es decideix col·lectivitzar les terres. Els actors i actrius a penes tenien la informació del tema de debat, sols unes nocions. Improvisen. Però les intervencions estan plenes d'emoció, naturalitat i versemblança.

Perquè tothom havia de construir el seu discurs, a la seua manera. Però malgrat l'aparent llibertat d'acció, el resultat final s'assemblava moltíssim a la idea que Loach tenia de la pel·lícula, al guió que s'havia ocultat amb tant de zel als actors.

D'alguna manera, Loach havia fet viatjar el seu equip a l'any 1936. I això, sumat a la composició de l'equip actoral, fortament ideologitzada, va generar un ambient reivindicatiu que va servir per combatre la desigualtat que suposava que els extrems hagueren de menjar un entrepà mentre el repartiment principal menjava calent. Aquella situació acabà amb una breu vaga dels actors i actrius per acabar menjant tots junts a la fonda («la vaga de l'entrepà»). A més, un conflicte seriós entre membres de l'equip i l'ajudant de direcció («o se'n va ell o ens n'anem nosaltres») va ser resolt a favor del repartiment.

Un quart de segle després

En el documental, la narració d'aquells dies s'intercala amb uns preparatius amb simbologia anarquista que l'espectador no sap exactament a què corresponen, però s'ho pot imaginar. Després de diverses cancel·lacions per raons mèdiques, Loach pogué tornar a Mirambel per celebrar el 25 aniversari del rodatge. I se'l va rebre amb una pancarta treta del llibre d'Ornat donant la benvinguda al cineasta. És un moment també molt emotiu. I alhora molt significatiu, perquè en el seu discurs, Loach recorda què va portar a ell i al seu equip allí, a contar «una història extraordinària de com gent de tota Europa i de més lluny vingueren a ajudar els espanyols contra el feixisme».

Un projecte artístic amb un objectiu polític: «Que no haguérem de lluitar una altra vegada contra el feixisme. I per no haver de parlar de nou com és d'atroc la ideologia feixista». La història, reconeixia el director, va acabar malament aleshores. Però ens aportava una lliçó en clau de present: «Pensàvem que l'extrema dreta no tornaria mai a alçar el cap. No cometem de nou el mateix error, d'acord? Aquesta volta anem tots junts. Solidaritat internacional!», va dir per acabar. «Ell pensa que el món ha de ser un lloc millor i la manera d'aconseguir-ho és fer cinema», assegura Lisa Berger, membre de l'equip.

Sent Loach el motor del film, no és exactament el centre de la pel·lícula. Ni tan sols hi ha en el documental una llarga entrevista amb el director, potser perquè no va ser possible. El ben cert és que això desplaça el protagonisme sobretot a les dones que van tenir aquella experiència, fent del final un recorregut per la petjada de la pel·lícula. L'emoció de Maite Lucas, l'agraïment de Lola Olives d'haver sobreviscut per poder contar l'experiència després d'haver passat per un vessament cerebral, la fe reforçada en el poder de la col·lectivitat de Teresa Albert, la impressió per l'agermanament aconseguit durant el rodatge que ressalta Libertad Domínguez, tan sols una xiqueta aleshores. Les llàgrimes de Fina Alcañiz, després de tota una vida lluitant contra les injustícies.

I hi ha, per descomptat, un abans i després per a les dues protagonistes. Per a Rosanna Pastor, a més del profund impacte personal, la pel·lícula li va suposar un premi Goya com a actriu revelació. Mentre que Icíar Bollain, marcada també en la seua concepció cinematogràfica, el film té petjades molt grans en el terreny personal: en la pel·lícula va conèixer Paul Laverty, guionista de Loach i la seua actual parella. Amb ell ha tingut tres fills i ha compartit tres pel·lícules. Vides marcades per la convicció de Loach que, contant aquella història, el món podia ser un lloc millor. Cometre o no les errades del passat, això ja és tela d'un altre teler.

Xavier Aliaga, 23-1-2023 **El Temps**

MIRAMBEL I KEN LOACH

Mirambel és una de les joies del Maestrat. Molt ben conservat: amb les cases de pedra, amb edificis singulars, sense antenes, ni cables, ni cartells moderns que desentonin del conjunt. Per això va ser escollit com escenari de *Tierra y Libertad* i aquest fet ha deixat empremta en el poble i en la seva gent.

A part de donar el nom de Ken Loach a un passeig, el 2017 es va crear una ruta turística-cultural (àudio guiada) que transcorre pels llocs del poble on es van filmar la pel·lícula. Un altre testimoni del retrobament de Ken Loach amb les actrius i el poble Mirambel el 2019 és el mural que va pintar Roc Black Rock al poliesportiu.

Roc Black Rock és un artista i muralista que converteix els murs en exposició de la memòria compartida dels veïns, comunitats i moviments socials. Les seves pintures —monumentals, espectaculars, gairebé fotogràfiques— són una interpel·lació a la gent que les veu i un homenatge a la gent treballadora i lluitadora. Les podem trobar pels pobles i ciutats de tot l'Estat. Molt a prop de casa nostra, a Vinyols i els Arcs, ens ha deixat un mural que és un reconeixement als antics veremadors del poble.

PARLA ROSANA PASTOR

El temps ha accentuat la profunditat de la seva mirada i ha continuat alimentant la seva convicció que la solidaritat i la unitat són l'única alternativa possible a una realitat socioeconòmica que continua excloent cada cop a més persones.

Havia donat la seva paraula de tornar, però probablement mai no va imaginar que ho faria en un context en què la defensa de la democràcia i el pluralisme fos, de nou, tan imprescindible en tots els àmbits.

Seguint la ruta que van recórrer anys enrere, buscant escenaris per rodar *Tierra y Libertad*, vaig tornar amb Ken Loach i la seva productora, Rebecca O'Brien, a l'interior del Maestrat. Abans d'arribar al nostre destí vam fer una parada a Vilafranca, darrer poble de parla valenciana. Dissabte hi havia mercat ambulant; al passeig comprem figues seques i uns sucosos caquis que ens vam menjar al bar de la plaça amb uns refrescos. El dia era assolellat i la temperatura suau i al carrer s'estava bé, encara que el calendari marqués 30 de novembre.

De tornada a la carretera, al trajecte, els cridava l'atenció la distància entre poblacions, la quantitat de cases abandonades, la imponent extensió de quilòmetres de muntanyes retallant-se sobre l'horitzó. Aprofitem el camí per explicar-nos, per posar ordre a alguns records que el temps havia desdibuixat. I també durant el trajecte vam comentar que alguns companys no podrien arribar a la celebració.

Els trobarem a faltar!

Vam entrar a Mirambel pel carrer principal, on esperava el poble sencer amb la seua alcaldessa al capdavant i desenes de persones arribades des d'altres localitats de la comarca, des de Terol, Castelló o València. Un equip que prepara aquests dies un documental per commemorar el 25è aniversari havia decorat els carrers amb

banderoles anarquistes i banderes als balcons; amb reproduccions de cartells que criden a unir-se a les milícies i una pancarta travessant el carrer amb el títol del llibre que Mario Ornat va dedicar a *Tierra y Libertad* en el seu 20è aniversari i que també donarà nom al documental: ***Benvingut, Mr Loach***. No, no era com ser-hi 25 anys enrere: semblava que havíem arribat al cor de la segona República al mig dels anys trenta.

I allà estava de nou el director britànic que va arribar un dia per quedar-se a la memòria dels pobles del Maestrat; una de les mirades més coherents, compromeses, valorades i necessàries de la cinematografia europea.

Mentre la gent s'arremolinava per saludar-lo, un grup de sindicalistes, arribats des de València, va desplegar una immensa bandera vermella i negra que va cobrir parcialment el carrer principal, acompanyant els que entonaven "A las Barricades".

"La milícia": Raffaele, Miquel Àngel, Roca, Jurgen i jo mateixa; algunes de les persones que van participar en escenes crucials com "la col·lectivització": Fina Alcañiz, Maite de Sagunt i José Antonio, alcalde en aquell moment; Lisa Berger, de l'equip de documentalistes i d'altres persones que s'acostaven amb els seus records del rodatge.

Loach i la seva productora no sortien de la sorpresa mentre avançava la jornada. A la rebuda massiva li van succeir l'exposició de material gràfic; la ruta àudio-guiada de *Tierra y Libertad*, visitant els llocs emblemàtics del rodatge; la inauguració d'un passeig amb el nom de Ken Loach i, finalment, el descobriment d'un gran mural amb la imatge del director britànic i el cartell de la pel·lícula, pintats amb tècnica de grafiti, per l'artista Roc Black Block, sobre la paret frontal del gimnàs, abans de la projecció de la pel·lícula.

Mentre això passava a l'interior, a les portes, en una esplanada, un grup de veïns de Mirambel va encendre dues grans fogueres i van preparar, alegres i agraïts per la visita, una graellada popular. Sopar per a tots els assistents, que permetia continuar amb la celebració fins ben entrada la nit.

El dia semblava no voler arribar a la fi i el clima s'havia unit a la festa.

Ken Loach i Rebecca O'Brien, tot just havien tingut temps d'assimilar la profunda impressió que va suposar la multitudinària acollida al Centre Cultural La Nau, de la Universitat de València el dia anterior, on un públic entusiasta va abarrotar el Paraninf i gairebé va triplicar l'aforament al pati del Claustre, habilitat per seguir la trobada en línia.

A 4.000 quilòmetres de distància, vaig repassar els records del viscut el 29 i 30 de novembre, entre València i Mirambel; giren al calidoscopi de la meua memòria i els articulo per construir un relat susceptible de ser explicat. Estic a Tampere, Finlàndia: es projecta *Tierra y Libertad* i m'han convidat a participar en un col·loqui que, atzarosament, coincideix pocs dies després d'aquest 25è aniversari. Em fa feliç, ara que torno a la professió, tornar a viatjar amb les meves pel·lícules.

Constato una vegada més com el cinema és capaç de difuminar fronteres, de crear espais on reconèixer-nos, de ser eina transformadora i establir vincles per mantenir viva i rescatar l'empremta de la memòria col·lectiva de tants i en països tan diferents. La mirada de Ken Loach s'endinsa sobre material humà extremadament sensible i, com més personal és el seu retrat, més universalment ens reflecteix: som una/un i el mateix, units a la nostra humanitat.

En aquest moment, quan sembla que retrocedeixen o es qüestionen alguns dels drets

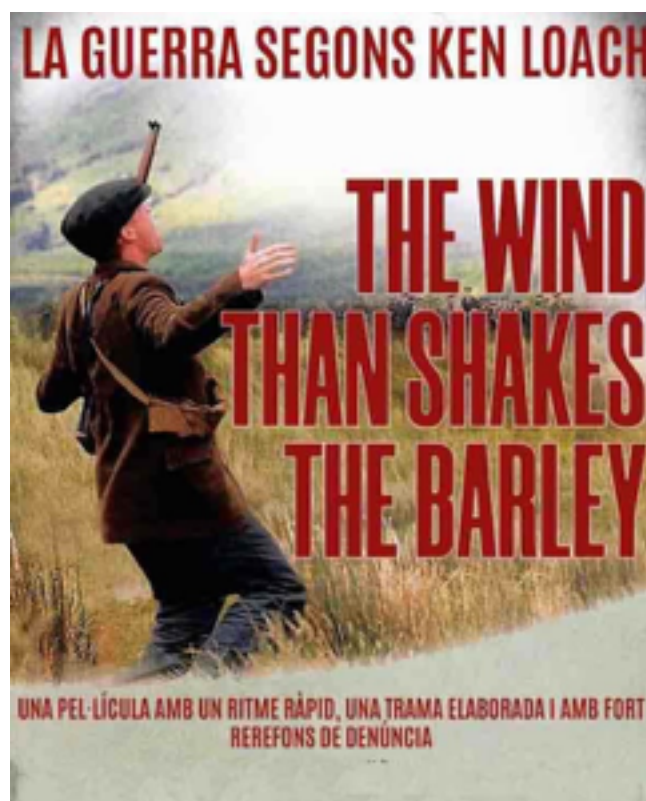
que tant esforç va costar aconseguir, quan s'estenen els discursos intencionadament ambigus o que obertament assenyalen el diferent com a causa de tots els mals, torna a ser més necessari que mai no deixar-se portar per la por i la desesperança.

En aquest territori, allunyada de convencions, la mirada clara de Loach sempre és una brúixola.

Força al cinema que construeix solidaritat!

Rosana Pastor, 16-12-2019 **EL PAÍS**

PRÒXIMAMENT

 ACTE
club de cinema